

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2025-289-3-63-73>

УДК 338.439

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

Семикіна М.В., Мельнік М.А.

METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE UKRAINIAN SUGAR INDUSTRY IN THE CONDITIONS OF CHALLENGES AND THREATS

Semykina M.V., Melnik M.A.

Висвітлюється роль аграрного сектора України, зокрема цукрової галузі. Визначено основні негативні наслідки війни для цукрової галузі України. Розроблено систематизацію чинників, що несуть загрози для інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі у воєнний час, зокрема військові, матеріально-технічні, економічні, політичні, регуляторні, соціальні, екологічні та безпекові ризики. На основі SWOT-аналізу інвестиційної привабливості цукрової галузі, стратегічний напрямок її розвитку в Україні має бути спрямований на модернізацію виробництва, диверсифікації продукції, оптимізації логістики, реалізацію експортного потенціалу та залучення інвестицій в умовах ефективного управління ризиками та державної підтримки. Такий підхід дозволить підвищити адаптаційні можливості підприємств галузі у воєнний час. Узагальнення досвіду роботи підприємств цукрової галузі в кризових умовах, а також аналіз існуючих методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств в умовах викликів і загроз дозволили ідентифікувати суттєві відмінності в підходах до оцінки під час активних бойових дій та на етапі повоєнного відновлення. Зокрема, було встановлено, що в умовах війни пріоритетними є критерії короткострокової стійкості, управління ризиками та операційна ефективність, тоді як у післявоєнний період акцент зміщується на довгострокове стратегічне планування, інновації та залучення інвестицій для модернізації та розвитку. Обґрунтовано необхідність завчасної розробки стратегічних планів залучення інвестицій у розвиток підприємств цукрової галузі України. Рекомендації щодо вдосконалення методики оцінки інвестиційної привабливості цукрової галузі в умовах воєнного часу побудовані на комплексному підході. Це передбачає ретельний аналіз ризиків, оцінку фінансової стійкості, аналіз логістичних ланцюгів, врахування соціальних і екологічних факторів, оцінку державної підтримки, застосування сучасних методів оцінки, залучення незалежних експертів для аудиту та консультацій. Зроблено висновок, що в умовах підвищеної невизначеності та множинних ризиків, зумовлених

військовою агресією, забезпечення інвестиційної привабливості цукрової галузі та аграрного сектору в цілому набуває особливого значення. Для стабільного розвитку галузі та її інтеграції в європейський аграрний простір необхідне поєднання заходів щодо захисту внутрішнього ринку з чітким визначенням та використанням експортних можливостей підприємств АПК. Стратегічні перспективи розвитку цукрової галузі запропоновано розглядати як комплексну систему, що базується на трьох ключових складових: залученні інвестицій, оптимізації витрат та впровадженні інноваційних технологій.

Ключові слова: цукрова галузь, наслідки війни, інвестиційна привабливість, чинники впливу, загрози, виклики, SWOT-аналіз, методологія, оцінка, стратегічні перспективи.

Вступ. Цукрова галузь відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки України та має значний експортний потенціал. Проте, сучасні виклики, пов'язані з воєнними діями, економічною нестабільністю та змінами на світових ринках, створюють значні перешкоди для її розвитку та залучення інвестицій. В цих умовах, розробка ефективних методологічних підходів до оцінки інвестиційної привабливості галузі стає ключовим фактором для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та стимулювання інвестиційної активності.

В умовах динамічних змін бізнес-середовища, численних викликів та загроз, зокрема воєнних дій, загострилося протиріччя між необхідністю швидкої адаптації цукрової галузі України до нових умов та обмеженими

можливостями підприємств галузі щодо здійснення такої адаптації. Сучасні реалії функціонування цукрової галузі свідчать про нагальну потребу діагностики зазначеної проблеми, вдосконалення методологічних засад оцінювання її інвестиційної привабливості, обґрунтованого вибору стратегічних пріоритетів розвитку в кризових умовах. Це дозволить забезпечити адаптацію підприємств агробізнесу до мінливих ринкових умов та нових викликів, зумовлених, зокрема, воєнним станом та проблемами з регулюванням ринку цукру.

Метою статті є дослідження методологічних аспектів оцінки інвестиційної привабливості цукрової галузі України в умовах сучасних викликів і загроз. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- визначити основні негативні наслідки війни для цукрової галузі України;
- систематизувати чинники, що несуть загрози для інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах війни;
- оцінити адаптаційні можливості та перспективи розвитку цукрової галузі України на основі SWOT-аналізу її інвестиційної привабливості;
- сформулювати рекомендації щодо вдосконалення методологічних засад оцінки інвестиційної привабливості цукрової галузі, її розвитку в умовах воєнних викликів і загроз;
- з'ясувати ключові відмінності в методології дослідження інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах воєнного та післявоєнного періодів.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання економічної ефективності АПК, зокрема підприємств цукрової промисловості, є предметом уваги багатьох українських дослідників. Серед авторів статей, присвячених цій проблематиці, – Ємцев В., Негрей М., Тараненко А., Костенко І., Щербакова Т., Шипнівська А., Данилишин М.С. та інші [1; 2; 5; 6]. Їхні праці охоплюють широкий спектр питань, пов'язаних з розвитком та ефективним функціонуванням підприємств цукрової галузі. Водночас, сучасна ситуація, що склалася внаслідок воєнних дій, призвела до виникнення нових викликів та загострення існуючих проблем, таких, як висока собівартість виробництва, скорочення матеріально-технічного забезпечення, зменшення посівних площ, порушення традиційних логістичних ланцюгів, що негативно вплинуло на інвестиційну привабливість агробізнесу.

Актуальні проблеми потребують переосмислення існуючих методологічних підходів до проведення досліджень, спрямованих на визначення шляхів подальшого розвитку цукрової галузі в контексті інвестиційної привабливості в складних умовах війни та після її завершення. Саме це зумовлює актуальність та мету даної статті.

Виклад основного матеріалу.

Теоретичний аналіз засвідчує, що агропромисловий комплекс (АПК) відіграє ключову роль в економіці України, забезпечуючи продовольчу безпеку держави. Порівняно з іншими галузями, АПК характеризується низкою специфічних особливостей, таких як залежність від природно-кліматичних умов, тривалість виробничого циклу, непередбачуваність результатів та сезонність праці. Ця система є особливо вразливою в економічному, виробничо-технологічному, організаційному та біологічному аспектах [1; 2].

Цукробуряковий підкомплекс займає важливе місце в системі АПК України, формуючи цілісну соціально-економічну систему та істотно впливаючи на рівень життя населення як складова продовольчого комплексу. Як і в багатьох інших країнах, цукрова галузь України зазнає значного державного регулювання [6, с.113], зокрема через встановлення внутрішньої квоти на виробництво цукру (1,7-1,8 млн т на рік) з метою збалансування попиту та пропозиції. Проте, застосування цієї квоти є гнучким та може коригуватися у роки високого врожаю цукрових буряків. Цукор традиційно розглядається як стратегічно важливий продукт в Україні, враховуючи його значення в харчовому раціоні та історичну роль галузі.

Повномасштабна війна в Україні мала багатоаспектний негативний вплив на фінансовий стан та інвестиційну привабливість аграрних підприємств. Цей вплив був як прямим (руйнування інфраструктури, втрата техніки), так і опосередкованим (зміна кон'юнктури ринку, зростання цін на ресурси, порушення логістики).

До основних негативних наслідків війни для аграрного бізнесу, і зокрема цукрової галузі, належать:

- зниження обсягів виробництва внаслідок окупації територій, руйнування сільськогосподарської техніки та логістичних проблем;

- збільшення виробничих витрат через зростання цін на паливо, добрива, запчастини та логістичні послуги;

- ускладнення експорту сільськогосподарської продукції через логістичні перешкоди, руйнування портів та зміну торговельних маршрутів;

- скорочення інвестицій через підвищення ризиків, пов'язаних з воєнним станом;

- дефіцит оборотних коштів, зумовлений затримками платежів, зростанням витрат та зменшенням доходів;

- зниження рентабельності аграрних підприємств;

- кадрові проблеми, пов'язані з мобілізацією та міграцією кваліфікованого персоналу [2; 5].

Попри значні виклики, спричинені війною, такі як окупація територій, ризики посівної кампанії, логістичні труднощі, цілеспрямовані обстріли сільськогосподарської техніки, дефіцит робочої сили, крадіжки зерна, замінування полів та наявність нерозірваних боєприпасів, українські аграрії демонструють високу адаптивність [2; 5] і навіть спостерігаються такі позитивні тенденції:

- зростання внутрішнього попиту на сільськогосподарську продукцію;

- посилення державної підтримки аграрного сектору, включаючи програми компенсації відсотків за кредитами, пільгове кредитування, страхування та створення альтернативних логістичних шляхів для експорту;

- активне впровадження інноваційних технологій для підвищення ефективності виробництва та оптимізації витрат.

Важливо зазначити, що, незважаючи на воєнні дії, виробництво цукру в Україні у 2022-2024 роках залишалося достатнім для задоволення внутрішніх потреб. Більше того, Україна зберегла позиції експортера цукру. Зокрема, 2024 рік став рекордним за обсягами експорту, досягнувши 746,3 тис. т на суму 419 млн дол. США [3]. Цьому сприяли позитивні тенденції нарощування виробництва цукру у 2023-2024 рр.

Динаміка виробництва цукру в Україні у 2019-2024 рр. проілюстрована діаграмою на рис., яка засвідчує, що для розвитку цукрової галузі Україна має значні можливості, що дозволяє їй утримувати позиції одного з провідних світових виробників цукру.

Проте реалізація наявних можливостей цукрової галузі стримується низкою проблем та викликів [5; 6], множини ризиків, які впливають на інвестиційну привабливість підприємств галузі (див. таблицю 1).

Наведена в таблиці 1 систематизація впливових чинників є дуже значимою в контексті нашого дослідження, адже сутність інвестиційної привабливості цукрової галузі полягає в сукупності факторів, що роблять її вигідною та цікавою для інвесторів, які прагнуть отримати прибуток від вкладення своїх коштів. Ця сукупність охоплює як певні показники (фінансові результати, виробничий потенціал, ринкові умови), так і низку впливових факторів, серед яких – групи ризиків, систематизованих у таблиці 1.

Рис. Динаміка виробництва цукру в Україні

Примітка: побудовано за даними [4].

Таблиця 1

Систематизація чинників, що несуть загрози для інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах війни

Чинники	Сутність впливу
Військові ризики	Безпосередня загроза для виробничих потужностей (руйнування, пошкодження), інфраструктури (транспорт, зберігання), логістичних шляхів, сировинної бази (мінування полів, втрата врожаю). Впливають на здатність підприємства функціонувати та виконувати свої зобов'язання.
Логістичні ризики	Перебої в постачанні сировини (цукрових буряків, палива, матеріалів), ускладнення експорту готової продукції через блокади портів, руйнування транспортних шляхів, зміна маршрутів. Впливають на собівартість продукції, своєчасність виконання контрактів та доступ до ринків збуту.
Економічні ризики	Макроекономічна нестабільність (інфляція, девальвація), коливання цін на енергоносії, сировину та готову продукцію, зниження купівельної спроможності населення, порушення фінансових потоків. Впливають на фінансовий стан підприємства, його прибутковість та здатність залучати інвестиції.
Політичні та регуляторні ризики	Зміни в державній політиці щодо регулювання аграрного сектору та ринку цукру (квоти, тарифи, субсидії), політична нестабільність, корупція. Впливають на умови ведення бізнесу, прогнозованість діяльності та рівень інвестиційної привабливості.
Соціальні ризики	Дефіцит кваліфікованої робочої сили через мобілізацію та міграцію, погіршення соціальної ситуації в регіонах, зниження рівня життя населення. Впливають на виробничий процес, соціальну відповідальність підприємства та його репутацію.
Екологічні ризики	Потенційне забруднення довкілля внаслідок воєнних дій, зміни клімату, вплив виробництва на екологічну ситуацію в регіоні. Впливають на екологічну безпеку, репутацію підприємства та можливість доступу до певних ринків збуту.
Ризики, пов'язані з безпекою	Загроза життю та здоров'ю працівників, фізична безпека майна та активів підприємства. Впливають на здатність підприємства функціонувати, залучати та утримувати кваліфікований персонал.

Примітка: таблицю укладено авторами.

Виклики та загрози об'єктивно відображаються на стані інвестиційної привабливості цукрової галузі через руйнування інфраструктури, порушення логістики, економічну нестабільність, високі ризики та загальну невизначеність, що підтверджує проведений нами SWOT-аналіз (табл. 2).

Між тим, виходячи з результатів SWOT-аналізу інвестиційної привабливості цукрової галузі України, можна констатувати: галузь все ще має значний потенціал для розвитку, але його реалізація залежить від ефективного використання сильних сторін, подолання слабких, використання можливостей та мінімізації загроз, особливо в умовах війни.

Результати SWOT-аналізу вказують, що стратегічний напрямок розвитку цукрової галузі України має бути спрямований на модернізацію виробництва, диверсифікацію продукції, оптимізацію логістики, використання експортного потенціалу та залучення інвестицій

в умовах ефективного управління ризиками та державної підтримки. Все це загалом має підвищити рівень адаптаційних можливостей галузі в умовах війни.

Враховуючи результати SWOT-аналізу, поділяючи думку експертів про те, що повномасштабна війна в Україні суттєво знизила інвестиційну привабливість аграрного сектору [5;7], не можна, водночас, не підкреслити, що існують умови та чинники, що можуть сприяти залученню інвестицій у довгостроковій перспективі, це зокрема:

- значний аграрний потенціал України, що робить її привабливою для стратегічних інвесторів;

- запровадження програм державної підтримки інвестицій в аграрний сектор, спрямованих на стимулювання інвестиційної активності;

- сприятлива кон'юнктура світових цін на продовольство, що створює додаткові можливості для українських експортерів.

Таблиця 2

SWOT-аналіз інвестиційної привабливості цукрової галузі України в умовах воєнного стану

Сильні сторони	Слабкі сторони
■ сприятливі агрокліматичні умови для вирощування цукрових буряків; ■ наявність досвіду та традицій у виробництві цукру; ■ розвинена мережа аграрних підприємств, що займаються вирощуванням цукрових буряків; ■ потенціал для експорту цукру на світові ринки, особливо за сприятливої кон'юнктури цін; ■ наявність внутрішнього ринку споживання цукру; ■ потенціал для виробництва біоетанолу та інших супутніх продуктів переробки цукрових буряків; ■ можливість державної підтримки галузі (субсидії, пільгові кредити).	■ застарілі технології та зношене обладнання на багатьох підприємствах, що зумовлює високу собівартість; ■ висока енергоємність виробництва та залежність від цін на енергоносії; ■ сезонність виробництва; ■ недостатній рівень інновацій та інвестицій у дослідження та розробки; ■ залежність від погодних умов та врожайності цукрових буряків; ■ проблеми з логістикою та транспортуванням сировини та готової продукції, особливо в умовах воєнних дій; ■ нестабільне регулювання ринку цукру та вплив політичних факторів.
Можливості	Загрози
■ зростання світового попиту на цукор та інші харчові продукти; ■ можливість залучення іноземних інвестицій для модернізації виробництва та впровадження нових технологій; ■ розвиток виробництва біопалива та інших продуктів з доданою вартістю на основі цукрових буряків; ■ розширення експортних можливостей завдяки укладанню міжнародних торговельних угод, зокрема з ЄС; ■ підвищення ефективності виробництва за рахунок оптимізації витрат та енергозберігаючих технологій; ■ розвиток внутрішнього ринку органічної продукції та цукру; ■ державні програми підтримки аграрного сектору та розвитку біоенергетики; ■ глобальна продовольча криза та зростання цін на продовольство.	■ вплив воєнних дій: руйнування інфраструктури, втрата посівних площ, порушення логістики, дефіцит робочої сили, мінування територій; ■ економічна нестабільність в Україні та світі, інфляція, девальвація гривні; ■ зміна клімату та екстремальні погодні умови, що можуть негативно вплинути на врожайність цукрових буряків; ■ посилення конкуренції на світовому ринку цукру з боку інших країн-виробників; ■ зміни в споживчих перевагах та тенденції до здорового харчування, що може призвести до зниження споживання цукру; ■ політична нестабільність та корупція, що відлякують інвесторів; ■ проблеми з доступом до фінансування та високі кредитні ставки; ■ санітарні та фітосанітарні обмеження на експорт цукру.

Вважаємо, інвестиції мають відіграти вирішальну роль у розвитку аграрного сектору, зокрема цукрової галузі, сприяючи не лише збільшенню обсягів виробництва, але й розвитку суміжних галузей, створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя населення. Для ефективного залучення інвестицій необхідно забезпечити сприятливі умови для інвесторів, привабливі стимули, а також гарантувати прозорість та передбачуваність інвестиційного клімату.

Зосередимо увагу на методологічних аспектах дослідження інвестиційної привабливості цукрової галузі в умовах воєнних викликів. Проведений моніторинг екзогенних та ендегенних факторів, що впливають на діяльність цукрової галузі, підтверджує наявність значної кількості економічних загроз та ризиків. Для підвищення обґрунтованості оцінки інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі слід передбачити урахування та мінімізацію сукупності викликів та загроз, що є досить складним завданням.

З нашої точки зору, вдосконалення методологічних засад оцінки інвестиційної привабливості цукрової галузі в умовах воєнних

викликів має ґрунтуватися на *комплексному підході*, що передбачає такі напрями:

1. Комплексний аналіз ризиків.

Необхідно проводити глибокий аналіз різноманітних ризиків, що впливають на діяльність підприємств цукрової галузі, зокрема йдеться про такі ризики:

- *воєнні ризики*: оцінка ймовірності пошкодження або знищення виробничих потужностей, транспортної та логістичної інфраструктури, а також ризики, пов'язані з мінуванням сільськогосподарських земель;

- *політичні ризики*: аналіз потенційних змін у державній політиці щодо регулювання цукрового ринку, включаючи зміни митних тарифів, квот на експорт/імпорт та інших регуляторних механізмів;

- *економічні ризики*: оцінка впливу макроекономічних факторів, таких як інфляція, девальвація національної валюти, зміни попиту та цін на цукор на внутрішньому та світовому ринках, а також ризики, пов'язані з доступністю кредитних ресурсів та вартістю енергоносіїв;

- *екологічні ризики*: аналіз потенційного впливу виробництва цукру на навколишнє середовище, включаючи ризики забруднення, та

вплив змін клімату на врожайність цукрових буряків.

2. Оцінка фінансової стійкості підприємства. Йдеться про комплексну оцінку фінансової стійкості підприємств цукрової галузі, що передбачає:

- *аналіз фінансових показників*: оцінка ключових показників рентабельності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства за попередні періоди з обов'язковим урахуванням впливу воєнних дій;
- *прогнозування фінансових результатів*: розробка фінансових моделей та сценаріїв, що враховують різні варіанти розвитку економічної ситуації та потенційні ризики;
- *оцінка вартості активів*: проведення переоцінки вартості основних засобів, обладнання та запасів з урахуванням збитків, знецінення активів та інфляційних процесів.

3. Аналіз логістичних ланцюгів. Виходимо з того, що ефективність діяльності підприємств цукрової галузі значною мірою залежить від стану логістики та її ланцюгів. Тому необхідно проводити аналіз:

- *доступності сировини*: оцінка відстаней від виробничих потужностей до сировинної бази (полів з цукровими буряками), стану транспортної інфраструктури та вартості транспортування;
- *доступності ринків збуту*: аналіз логістичних шляхів, наявності митних бар'єрів, кон'юнктури та рівня конкуренції на цільових ринках збуту цукру.
- *ризиків перебоїв у постачанні*: оцінка потенційного впливу воєнних дій на стабільність логістичних ланцюгів, а також розгляд можливостей диверсифікації постачальників сировини та ринків збуту готової продукції.

4. Оцінка соціальних та екологічних факторів. Такий вид оцінки є необхідним для забезпечення сталого розвитку галузі, тому слід враховувати:

- *вплив розвитку підприємств галузі на місцеві громади* (оцінка соціально-економічного впливу діяльності підприємств на місцеві громади, включаючи формування певного рівня зайнятості населення, розвиток соціальної інфраструктури та екологічну ситуацію в регіоні);
- *відповідність цукрового виробництва міжнародним стандартам* (оцінка відповідності виробництва міжнародним

стандартам якості, безпеки продукції та екологічним нормам).

5. Врахування державної підтримки. Для цього є важливим аналіз:

- *державних програм з позицій* оцінки їх доступності та ефективності для підтримки агропромислового комплексу, включаючи можливості отримання компенсацій, пільгових кредитів та інших видів державної допомоги;
- *податкової політики на основі* аналізу впливу податкового навантаження на діяльність підприємств галузі та можливостей застосування податкових пільг.

6. Застосування сучасних методів оцінки. Для підвищення об'єктивності та точності оцінки інвестиційної привабливості рекомендується використання сукупності сучасних методів, таких як:

- *сценарний аналіз*: розробка декількох сценаріїв розвитку економічної ситуації та оцінка їхнього впливу на інвестиційний проєкт.
- *аналіз чутливості*: визначення впливу зміни ключових параметрів проєкту (ціни на сировину, вартість енергоносіїв, обсяги виробництва) на його фінансові результати.
- *дисконтування грошових потоків*: розрахунок чистої приведеної вартості (NPV) інвестиційного проєкту з урахуванням інфляції, ризиків та вартості капіталу.

7. Залучення незалежних експертів. Для забезпечення об'єктивної та всебічної оцінки доцільно залучати незалежних експертів з різних галузей, зокрема йдеться про:

- *консультації фахівців* (залучення експертів з агрономії, економіки, фінансів та логістики для проведення комплексної оцінки інвестиційної привабливості);
- *аудит виробничих потужностей* (проведення незалежного технічного аудиту для оцінки стану обладнання, технологічних процесів та відповідності їх сучасним стандартам).

Вважаємо, що методологічні основи оцінки інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі (і загалом підприємств АПК) зазнають суттєвих змін залежно від фази воєнного конфлікту – активної фази бойових дій та періоду післявоєнного відновлення. Ці відмінності зумовлені суттєвими трансформаціями як у зовнішньому макроекономічному та політичному середовищі, так і у внутрішньому стані підприємств.

Розглянемо методологічні аспекти зазначеної оцінки з огляду на такі відмінності. З'ясуємо, в чому конкретно полягають особливості оцінки інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах воєнного та післявоєнного періодів.

Оцінка інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах активних бойових дій характеризується наступними особливостями:

1) *Пріоритет короткострокової стійкості.* В умовах високої невизначеності та постійної загрози основна увага зосереджується на забезпеченні операційної стійкості та виживанні підприємства. Ключовими критеріями оцінки є здатність підтримувати мінімальний рівень виробництва, забезпечувати достатню ліквідність для покриття поточних зобов'язань та мінімізувати потенційні збитки від воєнних дій. Фінансові показники, такі як коефіцієнти ліквідності та платоспроможності, набувають першочергового значення.

2) *Посилений акцент на управлінні ризиками.* Оцінка ризиків стає ключовим елементом аналізу. Розглядається широкий спектр ризиків, включаючи безпосередні військові ризики (пошкодження або знищення виробничих потужностей, інфраструктури, логістичних шляхів, мінування земель), політичні ризики (зміни в регуляторній політиці, митні тарифи, квоти), економічні ризики (інфляція, девальвація, коливання цін на сировину та готову продукцію, порушення ланцюгів постачання) та виробничі ризики (перебої з енергопостачанням, дефіцит кваліфікованої робочої сили). Особлива увага приділяється аналізу сценаріїв з мінімізації негативних наслідків реалізації цих ризиків.

3) *Використання спрощених методичних підходів.* В умовах обмеженого доступу до повної та достовірної інформації, а також необхідності швидкої оцінки, можуть застосовуватися спрощені методичні підходи до оцінювання, що базуються на доступних даних та експертних оцінках. Проте, важливо забезпечити достатній рівень обґрунтованості та прозорості цих оцінок.

4) *Оптимізація витрат операційної діяльності.* В умовах обмежених ресурсів та високої невизначеності, ключовим фактором успіху є операційна ефективність. Оцінюється здатність підприємства оптимізувати виробничі процеси, мінімізувати витрати, ефективно використовувати наявні ресурси та адаптуватися до змінних умов.

У післявоєнний період акценти та підходи до оцінки інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі мають зазнати кардинальних змін. Йдеться про такі особливості оцінки інвестиційної привабливості підприємств:

1) *Орієнтація на довгостроковий розвиток.* Після стабілізації ситуації та відновлення базових умов для ведення бізнесу, фокус зміщується з короткострокового виживання на довгострокове стратегічне планування, спрямоване на відновлення, модернізацію, розширення виробництва та підвищення конкурентоспроможності.

2) *Стратегічне планування з урахуванням нових реалій.* Розробка стратегічних цілей здійснюється з урахуванням змін у споживчих перевагах, структурі ринку, конкурентному середовищі, державній політиці та інших факторах, що зазнали змін внаслідок війни. Аналізуються нові можливості та потенційні ринки збуту.

3) *Пріоритет інновацій та модернізації.* Оцінюється потенціал для впровадження новітніх технологій, автоматизації виробництва, підвищення енергоефективності та екологічної безпеки. Інвестиції в модернізацію розглядаються як ключовий фактор забезпечення довгострокової конкурентоспроможності.

4) *Активне залучення інвестицій.* Залучення інвестицій стає ключовим завданням для відновлення та розвитку підприємств. Оцінюється привабливість інвестиційних проєктів для потенційних інвесторів з урахуванням як фінансових, так і нефінансових факторів, таких як соціальна відповідальність та екологічна стійкість.

Виходячи з розгляду особливостей оцінки інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах воєнного та післявоєнного періодів, варто акцентувати увагу на тому, що традиційні підходи до оцінки потребують суттєвої адаптації та розширення. Іншими словами, оцінка інвестиційної привабливості в умовах війни та післявоєнного відновлення не може зводитися суто до розрахунку певних фінансових показників. Вона вимагає комплексного підходу, що враховує широкий спектр факторів, які раніше могли бути менш значущими або взагалі не враховувалися. Саме такий підхід дозволяє характеризувати стратегічні перспективи розвитку цукрової галузі як комплексну систему, що базується на трьох ключових складових: залучення

інвестицій, оптимізація витрат та впровадження інноваційних технологій.

Окреслені відмінності в методологічних підходах до оцінки інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах воєнного та післявоєнного періодів ілюструє таблиця 3.

З огляду на викладене, очевидно є необхідність вже сьогодні, в умовах триваючого воєнного конфлікту, розпочати розробку стратегічних планів залучення інвестицій у розвиток підприємств цукрової галузі та осмислення шляхів підвищення їхньої

інвестиційної привабливості. Цей підхід зумовлений низкою вагомих аргументів.

По-перше, це дозволить створити потужні позитивні сигнали для інвесторів (розробка чітких та обґрунтованих планів відновлення та розвитку галузі для потенційних інвесторів стане важливим мотиватором дій на підтримку аграріїв). Наявність стратегії, що враховує сучасні виклики та пропонує конкретні шляхи їх подолання, демонструє серйозність намірів та готовність до ефективної роботи в післявоєнний

Таблиця 3

Ключові відмінності в методології дослідження інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах воєнного та післявоєнного періодів

Методологічні підходи	В умовах воєнного періоду	В умовах післявоєнного періоду
Горизонт планування	Короткостроковий (забезпечення операційної стійкості та виживання)	Довгостроковий (відновлення, розвиток, розширення)
Основний фокус дослідження	Управління ризиками (військові, політичні, економічні, виробничі, логістичні), операційна ефективність, ліквідність	Стратегічне планування, інновації, модернізація, залучення інвестицій для розвитку, конкурентоспроможність
Ключові критерії оцінки	Здатність підтримувати мінімальний рівень виробництва, забезпечувати ліквідність, мінімізувати збитки, стійкість до ризиків, оптимізація витрат	Потенціал зростання, рентабельність інвестицій, конкурентні переваги, інноваційність, відповідність стратегічним цілям, ефективність використання ресурсів
Методологія оцінки	Спрощені методи, що базуються на доступних даних та експертних оцінках, акцент на швидкій оцінці	Комплексні методи, з використанням фінансових моделей, сценарного аналізу, аналізу чутливості, врахування довгострокових прогнозів
Основні ризики	Безпосередні військові ризики (руйнування, мінування), порушення логістики, дефіцит ресурсів, нестабільність цін, регуляторні зміни	Ризики, пов'язані з відновленням економіки, конкуренція на ринку, зміни споживчих переваг, інфляція, доступ до фінансування, інтеграція в європейський ринок
Джерела інформації	Обмежений доступ до достовірної інформації, використання оперативних даних, експертні оцінки, звіти з відкритих джерел	Поступове відновлення доступу до повної та достовірної інформації, використання статистичних даних, фінансової звітності, галузевих досліджень
Ставлення інвесторів	Висока обережність, фокус на мінімізацію ризиків, короткострокові інвестиції	Зацікавленість у довгострокових інвестиціях, готовність до помірних ризиків за умови наявності чіткої стратегії та перспектив зростання
Роль держави	Критично важлива роль у забезпеченні безпеки, стабілізації економіки, підтримці ліквідності підприємств, регулюванні ринку	Важлива роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату, підтримці відновлення економіки, стимулюванні інновацій та модернізації, сприянні європейській інтеграції
Ключові фактори успіху	Оперативна адаптація до змін, ефективне управління ризиками, мінімізація збитків, забезпечення ліквідності	Стратегічне бачення, інновації, модернізація, ефективне використання ресурсів, залучення інвестицій, конкурентоспроможність

Примітка: таблицю укладено авторами.

період. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню довіри інвесторів та стимулює їхню зацікавленість у вкладенні коштів. В умовах високої невизначеності, пов'язаної з воєнними діями, наявність стратегічного бачення є критично важливою для формування позитивного іміджу цукрової галузі та залучення інвестицій.

По-друге, попереднє планування забезпечить оптимізацію часових ресурсів. Втрата часу в умовах кризи може призвести до значних додаткових економічних втрат у майбутньому. Попереднє планування дозволяє не тільки оперативно та гнучко реагувати на зміни ситуації після завершення воєнних дій, але й заздалегідь підготувати необхідну нормативно-правову базу, розробити інвестиційні проєкти та провести попередні переговори з потенційними інвесторами. Це значно скорочує час на відновлення та розвиток галузі після війни та дозволяє максимально швидко скористатися можливостями, що відкриються. Не можна допустити затримки з відновленням цукрової галузі, адже це несе небезпеку втрат ринкових позицій та загострення конкуренції з боку іноземних виробників цукру.

По-третє, треба розуміти неминучість післявоєнного відновлення і готуватися завчасно. Важливо усвідомлювати, що війна завершиться, рано чи пізно настане етап відбудови та відновлення української економіки. Попереднє стратегічне планування дозволить підготуватися до цього етапу, мінімізувати негативні наслідки війни та створити міцний фундамент для подальшого розвитку цукрової галузі. Відсутність стратегічного бачення відновлення може призвести до хаотичного розвитку підприємств галузі, неефективного використання ресурсів, втрати можливостей підвищення їхньої інвестиційної привабливості.

В контексті євроінтеграційних прагнень України слід підкреслити, що підготовка до післявоєнного відновлення цукрової галузі та розробка стратегії її розвитку має враховувати адаптацію виробництва цукру до стандартів ЄС, що відкриє нові ринки збуту та можливості для залучення інвестицій.

Висновки. В умовах підвищеної невизначеності та множинних ризиків, зумовлених воєнною агресією, забезпечення інвестиційної привабливості цукрової галузі та аграрного сектору загалом набуває особливої ваги.

В процесі дослідження визначено, що війна в Україні негативно вплинула на інвестиційну привабливість цукрової галузі через руйнування інфраструктури, порушення логістики, економічну нестабільність, високі ризики та загальну невизначеність. Систематизовано чинники, що несуть загрози для інвестиційної привабливості підприємств цукрової галузі в умовах війни.

Здійснений SWOT-аналіз інвестиційної привабливості цукрової галузі показав, що стратегічний напрямок її розвитку в Україні має бути спрямований на модернізацію виробництва, диверсифікацію продукції, оптимізацію логістики, реалізацію експортного потенціалу та залучення інвестицій в умовах ефективного управління ризиками та державної підтримки. Це дозволить підвищити рівень адаптаційних можливостей підприємств галузі в умовах війни.

Узагальнення досвіду функціонування підприємств цукрової галузі в умовах кризових явищ, а також аналіз існуючих методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств в умовах викликів і загроз, дозволили ідентифікувати суттєві відмінності в підходах до оцінки в період активних бойових дій та на етапі післявоєнного відновлення. Зокрема, було встановлено, що в умовах війни пріоритетними є критерії короткострокової стійкості, управління ризиками та операційна ефективність, тоді як у післявоєнний період акцент зміщується на довгострокове стратегічне планування, інновації та залучення інвестицій для модернізації та розвитку. Обґрунтовано необхідність завчасної розробки стратегічних планів залучення інвестицій у розвиток підприємств цукрової галузі України для етапу повоєнної відбудови української економіки.

Надано рекомендації щодо вдосконалення методології оцінки інвестиційної привабливості цукрової галузі в умовах воєнних викликів, яка має ґрунтуватися на *комплексному підході*, що передбачає: комплексний аналіз ризиків, оцінку фінансової стійкості підприємства, аналіз логістичних ланцюгів, оцінку соціальних та екологічних факторів, врахування державної підтримки, застосування сучасних методів оцінки, залучення незалежних експертів для аудиту та консультацій.

Стратегічні перспективи розвитку цукрової галузі запропоновано розглядати як комплексну систему, що базується на трьох ключових складових: залучення інвестицій, оптимізація

витрат та впровадження інноваційних технологій. Для стабільного розвитку галузі та її інтеграції в європейський аграрний простір необхідне поєднання заходів щодо захисту внутрішнього ринку з чітким визначенням та використанням експортних можливостей підприємств АПК.

Література

1. Ємцев В. І. Конкурентоформуюче середовище підприємств цукрової галузі : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Національний ун-т харчових технологій. Київ, 2013. 728 с.
2. Негрей М.В., Тараненко А.А., Костенко І.С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка і суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
3. Цукровий тиждень в цифрах. Вип. № 392 <http://ukrsugar.com/uk/post/ukraina-vstanovila-istoricnij-rekord-po-eksportu-cukru>
4. Сільське господарство 2023 рік. Статистичний збірник. Держ. служба статистики. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm
5. Щербаківа Т., Шипнівська А. Діагностика стану конкурентного середовища на ринку цукру. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-167>
6. Данилишин М.С. Державне регулювання ринку цукру в Україні та зарубіжний досвід. *Економіка АПК*. 2015. № 12. С.113-119.
7. Качула С.В., Кагожкіна К.К. Удосконалення інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств України. *Ефективна економіка*. 2023. №1. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.10>

References

1. Yemtsev V. I. Konkurentoformuiuche seredovishche pidpriemstv tsukrovoi haluzi : dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.04 / Natsionalnyi un-t kharchovykh tekhnolohii. Kyiv, 2013. 728 s.
2. Nehrei M.V., Taranenko A.A., Kostenko I.S. Ahrarnyi sektor Ukrainy v umovakh viiny: problemy ta perspektyvy. *Ekonomika i suspilstvo*. 2022. # 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>
3. Tsukrovyi tyzhden v tsyfrakh. Vyp. # 392 <http://ukrsugar.com/uk/post/ukraina-vstanovila-istoricnij-rekord-po-eksportu-cukru>
4. Silske hospodarstvo 2023 rik. Statystychnyi zbirnyk. Derzh. sluzhba statystyky. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm
5. Shcherbakova T., Shypnivska A. Diagnostyka stanu konkurentnoho seredovyshcha na rynku tsukru.

Ekonomika ta suspilstvo. 2024. # 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-167>

6. Danylyshyn M.S. Derzhavne rehuliuвання rynku tsukru v Ukraini ta zarubizhnyi dosvid. *Ekonomika APK*. 2015. # 12. S.113-119.
7. Kachula S.V., Kahozhkina K.K. Udoskonalennia investytsiinoho zabezpechennia rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy. *Efektivna ekonomika*. 2023. #1. <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.10>

Semykina M.V., Melnik M.A. Methodological approaches to assessing the investment attractiveness of the ukrainian sugar industry in the conditions of challenges and threats

The role of Ukraine's agricultural sector, particularly the sugar industry, is highlighted. The main negative consequences of the war for Ukraine's sugar industry are identified.

A systematization of factors threatening the investment attractiveness of sugar industry enterprises during wartime has been developed, including military, logistical, economic, political, regulatory, social, environmental, and security-related risks.

Based on a SWOT analysis of the sugar industry's investment attractiveness, the strategic direction for its development in Ukraine should focus on production modernization, product diversification, logistics optimization, export potential realization, and investment attraction under effective risk management and state support. This approach will enhance the adaptive capacity of industry enterprises during wartime.

An analysis of the operational experience of sugar industry enterprises under crisis conditions, along with existing methodological approaches to assessing the investment attractiveness of agricultural enterprises amid challenges and threats, has revealed significant differences in assessment approaches during active hostilities and the post-war recovery phase. Specifically, wartime priorities include short-term stability, risk management, and operational efficiency, while the post-war period emphasizes long-term strategic planning, innovation, and investment attraction for modernization and development. The necessity of early development of strategic plans to attract investments into the Ukrainian sugar industry is substantiated.

Recommendations for improving the methodology for assessing the investment attractiveness of the sugar industry under wartime challenges include adopting a comprehensive approach. This involves thorough risk analysis, financial stability assessment, supply chain analysis, consideration of social and environmental factors, state support evaluation, application of modern assessment methods, and engagement of independent experts for audits and consultations.

It is concluded that, amid heightened uncertainty and multiple risks caused by military aggression, ensuring the investment attractiveness of the sugar industry and the agricultural sector as a whole is of

particular importance. For the stable development of the industry and its integration into the European agricultural space, a combination of measures is needed to protect the domestic market while clearly defining and leveraging the export opportunities of agricultural enterprises.

The strategic prospects for the sugar industry's development are proposed as a comprehensive system based on three key components: investment attraction, cost optimization, and the implementation of innovative technologies.

Key words: *sugar industry, consequences of war, investment attractiveness, impact factors, threats, challenges, SWOT analysis, methodology, assessment, strategic prospects.*

Семикіна Марина Валентинівна – д.е.н., професор, професор кафедри «Економіка, підприємництво та готельно-ресторанна справа» Центральноукраїнського національного технічного університету, м. Кропивницький.

Мельнік Марина Анатоліївна – к.е.н., доцент, доцент кафедри «Облік і оподаткування» Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, м. Київ.

Стаття подана 21.01.2025.